

1. Aringsås kyrkogård A. Allbo hd.

Pl. I: 1; Fig. 1, 2.

Litteratur: Ekebohm: Relation med en karta i »Ritningar öfver Småland» (Fm 53); i samma handskriftsband en teckning; Sjöborg: Samlingar III s. 118, fig. 189 (av Forsander¹); Ennes: Småländska Runskrifter (Fm 61); Wallman: teckning i A. T. A. och LfB.; L. 1270; Friberg: teckning i N. Sm. Ark.; Ihrfors: Smolandia sacra III s. 298 med teckning; Alvé: fotografier i A. T. A. och i Norra Allbo Hemb.-förs årsbok 1930 s. 40; Kinander i Norra Allbo Hemb.-förs årsbok 1930 s. 38 f.

Vid Aringsås kyrka i ringmurens sydvästra del på utsidan sitta två runstenar, Sm. 1 och Sm. 3, vilka förut stått i det mäktiga gravfält, som utbreder sig norr om kyrkan. Med ledning av äldre notiser i skilda källor har jag sökt fastställa deras ursprungliga plats, och vi få även genom en av dessa källor kännedom om ytterligare en runsten, Sm. 2 — numera försvunnen — som i slutet av 1600-talet ännu fanns vid Aringsås kyrka.

Petter Rudebeck, Olof Rudebecks brorson, den kände nitiske utforskaren av Värends fornminnen, som i slutet av 1600-talet residerade på Huseby i den närbelägna Skatelövs socken, lyckades intressera Erik Dahlberg för sin »Bråvalla hed», varefter Dahlberg ditsände lantmätaren Anders Ekebohm för att uppmäta och avrita traktens fornlämningar.² Resultatet av Ekebohms arbete under tiden 28 juli—2 sept. 1691 föreligger i en utförlig relation i Fm 53 med många större och mindre kartor, däribland den å fig. 1 reproducerade. I samma handskriftsband finnas även teckningar av stenarna Sm. 1 och Sm. 2, fig. 2, 3. Handstilen i de anteckningar, som finnas på baksidan av dessa, är ej Ekebohms, och teckningarna härröra ej från honom, såsom framgår av ett brev från Rudebeck till Dahlberg.³ En jämförelse med Rudebecks runstensristningar visar emellertid, att de ej heller utförts av honom. De lända sin upphovsman, vem denne än är, till all heder. En och annan runa har tecknaren sannolikt läst felaktigt, men det är på sådana ställen, där nu endast sparsamma fragment av skrift finnas kvar. Han har undvikit alla rekonstruktioner, t. ex. i sista ordet, nu alldeles utplånat, vilket återgivits med þ|þ|, ursprungligen R|N|T|T| förmodligen. Inskriften har blivit mycket otydligare, sedan teckningen utfördes, och denna är av största värde.

Före behandlingen av inskriften må ett försök göras att fastställa stenens ursprungliga plats. Ekebohms beskrivning av trakten kring Aringsås kyrka lyder: »Wid Ahringsåhs kyrekia effter Special:n Lit. O finnes 77 st:n högar, hwaribland äro 6 st:n Reesestenar widh ändan på hwar sin högh, och 11 Reesesteenar, som stå för sig sielfua och en Triangel, sampt 10 st:n Ringar, en medh Reesesteen, och en Runnesten; står och en Runesten westan före för sig sielf, fins och Runesten som förr sutit utj kyrckemuren, men nu uthtagen och ligger på kyrckiogårds Muren.⁴ Ingen wijdare underrettelse har man om detta blefwit mechtigh.»

¹ Enl. uppgift i Ennes' handskrift Småländska runskrifter (Fm 61).

² Rudebeck: Antiquitates Smolandicæ B VIII 2, 7.

³ Handlingar rörande Suecia antiqua (M. 12: 4).

⁴ Kursiveringen av mig.

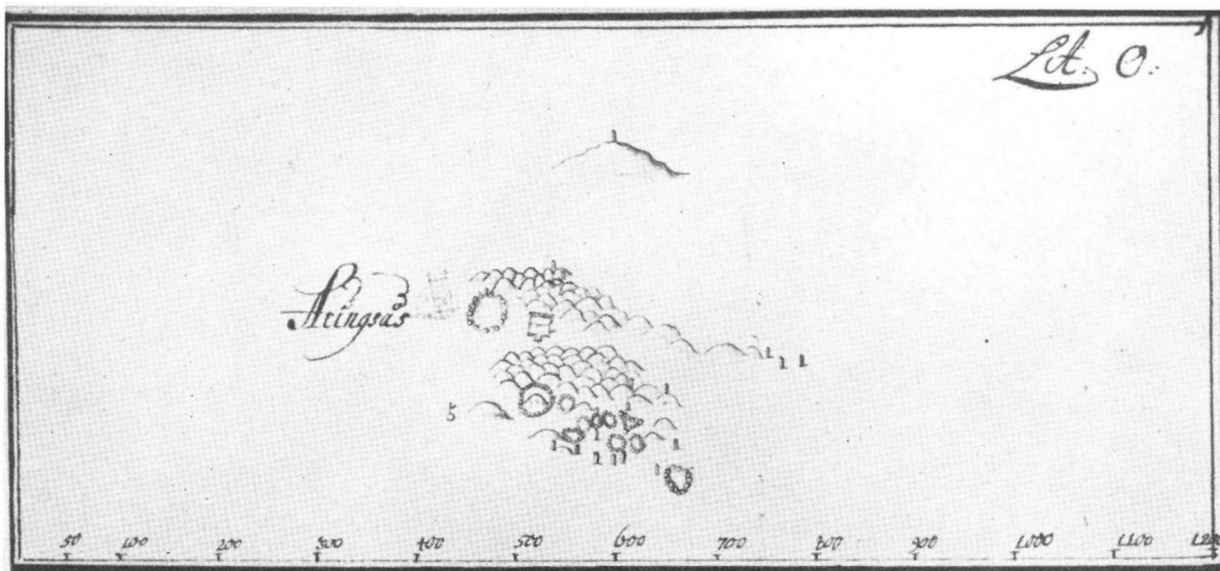

Fig. 1. Gravfält vid Aringsås kyrka. Karta av Ekebohm i Ritningar öfver Småland (Fm 53).

Det sålunda beskrivna området är ett järnåldersgravfält, vars högar nu äro raserade, medan bautastenarna finnas kvar. Ekebohm nämner utom de 3 runstenarna 18 resta stenar. Vid en inventering av socknens fasta fornlämningar år 1928 iakttogos på denna plats 23 bautastenar och 2 runstenar.¹

Vid kyrkogårdsmuren fanns på Ekebohms tid endast en av de tre runstenarna, den som han nämner sist, vilken »förr sutit utj kyrkemuren, men nu [är] uttagen och ligger på kyrckio-gårds Muren». De andra befinna sig tydligen ej i kyrkans omedelbara närhet. Den som låg på muren var den numera försvunna Sm. 2 Aringsås kyrkogård B. Teckningen av denna sten har nämligen på baksidan anteckningen »Widh kyrkeporten ij aringåhs kyrkemur». Återstå alltså två att välja på, Sm. 1 och Sm. 3, vilka stått ute i gravfältet. Om den ena av dessa får man ingen närmare upplysning, om den andra säges, att den står »westan före för sig sielf». I Peringskiölds Monumenta VIII (Fh. 8), där Sm. 3 Aringsås kyrkogård C är representerad av samma träsnitt som i Bautil, står antecknat om denna senare sten: »Aringsåhs socken, norr för kyrkian», och bland B. A. Ennes papper finnes i en Berättelse till riksantikvarien Liljegren (koncept) följande om samma sten: »Har förut stått no. från kyrckan, der flere fornlemningar finnas, oskadad J. F.»² (=meddelat av Johan Forsander). Eftersom Sm. 3 Aringsås C har stått nordost om kyrkan, måste följaktligen den sten, som enligt Ekebohm förut stått »westan före för sig sielf», vara Sm. 1 Aringsås kyrkogård A. Vi granska nu Ekebohms karta (fig. 1). Gravfältet ligger nordost om kyrkan. Nordväst om denna, väster om det övriga gravfältet, »westan före för sig sielf», synes en stor hög med en sten på toppen. Det är Sm. 1. På teckningen (fig. 2) är denna sten avbildad stående på en hög, och bakom denna synas andra högar. Alltså har inskriften varit vänd åt väster. Wieselgrens uppgift, att Sm. 1 förut stått »på en ättehög no. från kyrkan»³, beror förmodligen på en förväxling av denna sten med Sm. 3 Aringsås kyrkogård C. På Dahlbergs karta över Bråvalla hed i Suecia antiqua (Tom III fig. 83), vilken grundar sig på

¹ Berggren i Norra Allbo Hemb-förs årsb. 1930 s. 34 ff., där det lämnas en utförlig redogörelse med fotografier och plankarta, Kjellmark: Kronob. läns fornl. s. 83.

² Småländska Runskrifter (Fm. 61). I Sjöborgs Samlingar Tom III s. 129 samma notis refererande till Ennes.

³ Ny Smål. Beskr. II s. 798.

Ekebohms undersökningar och uppmätningar, synes nordväst om kyrkan samma hög, vars topp krönes av en sten, vilken betecknas som »Runnesteen». Ang. runstenar i samband med gravhögar se s. 7!

På den stora högen nordväst om kyrkan stod alltså stenen år 1691. Från denna plats flyttades den i slutet av 1700-talet. Därom upp- lyser Ennes i sin berättelse till riksantikvarien 1829: »Stenen som på 1770- eller 80-talet, blif- vit från annat ställe nära kyrkan hitflyttad, är mycket utnött med långa lacuner och lemnar ingen mening. Midtpå stenen har vid dess flyttning blifvit inhuggit ett G med kongl. krona öfver. Aftecknad 1827 af J. F.» I detta G är ett A inskrivet (förmodligen = Gustav Adolf), och följaktligen har flyttningen skett tidigast 1792, det år då Gustav IV Adolf blev kung.¹

Stenen är 163 cm. hög, 62 cm. bred vid basen, 30 cm. vid toppen. Runorna äro 9 cm. höga. Mitt på den ristade ytan synes ett kors. Inskriften är delvis mycket svårläst, i synnerhet utmed den vänstra sidan. Jag läser runorna på följande sätt (kompletteringar efter teckningen fig. 2, sättas inom []):

[u]h[nk]ut[r] : [r]esti : sten : e[ft]r : r[un]t : [f]a[bur] : s[un] : [k]u[þ] : hialþi : selu : bunta : uirskum : þiuk :
 1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
 as[nu]tr : [þuni]
 65 70

Av de två första runorna, vilka enl. Fm 53 äro **ui**, synes nu ingenting. Stenen är här hårt vittrad och mycket ojämn i ytan. Som det första synliga har jag antecknat nr 3 **h**, som på den nämnda teckningen lästs **e**. Jag ser en i sin nedre del ganska tydlig huvudstav. Den grop vid dennas mitt, som tagits för en punktering, utgöres, förmodar jag, av skärningen mellan huvudstaven och bistavarna till ett **h**. Av de senare synes den från vänster snett upp mot höger löpande, vilken är tydlig och alltså utesluter läsningen **e**, och jag tycker mig även se, fastän svagare, den nedre högra delen av den andra. Efter denna runa synes en huvudstav, enl. Fm. 53 **n**. Nästa runa, i samma källa läst **k**, är nu alldeles borta. Jag antager, att den varit ett **i** (se nedan!). Nr 6 är **u**; bistaven och huvudstavens nedre del äro fullt tydliga; övre delen av huvudstaven är ej säkert läslig. Därefter synas bistavarna till 7 **t**. 8 **[r]** är nu helt utplånat. Wallman har före **:resti** sett ett **m**, troligen felläsning. Wallmans text är uppenbart felaktig på andra stäl- len, där den kan kontrolleras. I N|t|t|N|t|R Fm 53 måste också någon felläsning föreligga. Jag förmodar, att där stått N|*|t|N|t|R. Att 3 † i den nämnda källan är ett *, har jag ovan sökt visa upp, och på nr 5, som nu är helt utplånat, kan en **k**-bistav felaktigt ha tillsatts på teck- ningen; borttages den, blir runan **i**. Nr 9—13, som enl. Fm 53 äro **risti**, äro ganska svagt synliga. På 9 **r** kan man känna spåren av en genom vittring starkt vidgad huvudstav, som antytts även

¹ Se bilden av Sm. 3 Aringsås kyrkogård C, pl. I: 2, som dekorerats på samma sätt, och på vilken denna our- sprungliga ristning blivit kritad före fotograferingen. Att den i G inskrivna figuren är ett A synes dock tydligare på Sm. 1.

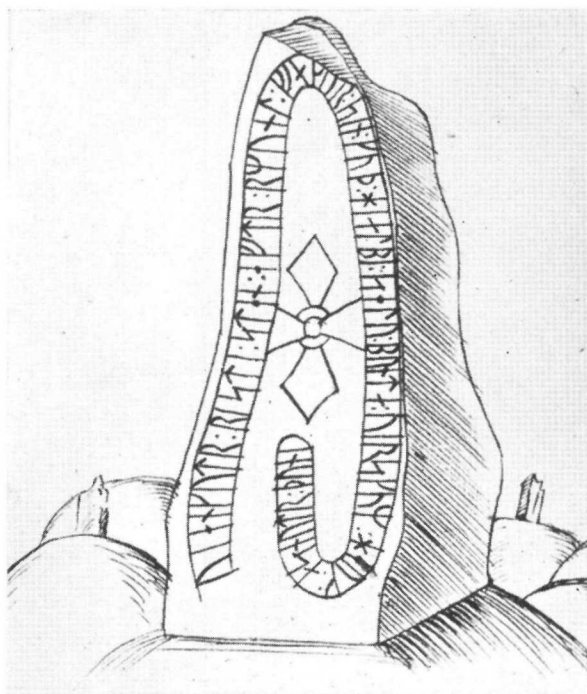

Fig. 2. Sm. 1. Aringsås kyrkogård A.
Ur Ritningar öfver Småland (Fm 53).

av Friberg. Av 10 **e** är punkten det tydligaste; av huvudstavens övre hälft finnas svaga spår, medan den nedre delen är alldeles utplånad. Av 11 **s** synes vänstra vinkeln, av 12 **t** huvudstaven, en mycket grund fåra, och svaga spår av bistavarna kunna även skönjas. Friberg har ritat huvudstaven. 13 **i** kan spåras ganska väl. Efter 14—17 **sten**, som äro tydliga, följer enligt Fm 53 **eftr** : **rmunl**. Av 18 **e** är nedre hälften bortvittrad; att runan varit **e** kan dock anses säkert. 19 **f** kan jag ej se, möjligen mycket svaga spår av huvudstavens översta del och en bistav, allt osäkert, ej kritat. Av 20 **t**:s huvudstav synas svaga spår. Därefter är inget synligt förr än en dm. ovanför 20 **t**, där spår finnas av ett **r**, sannolikt första runan i 22—26 **r[mun]t**. Friberg har också sett både huvudstav och bistav av denna runa. Wallman läser runorna 18—21 $\uparrow\uparrow\uparrow\uparrow$, men tecknaren i Fm 53 måste ha vitsord gent emot Wallman i tvivelaktiga frågor angående texten. Det är emellertid god plats för ett **i** efter **t** i **e[ft]**. Runorna 22—26 äro **RYNt** i Fm. 53. Nu synes av dessa endast den första, 22 **r**, om vilken redan talats, och den sista, som emellertid är $\uparrow$, ej $\uparrow$. Jag ser huvudstavens övre del, en tydlig bistav till höger och en annan till vänster, ej lika tydlig men säker. I 27—31 **fa[pu]** synas vidgade men ganska tydliga spår av **f**:s huvudstav och den ena bistaven. Hela 28 **a** är synligt. Som mindre säker har jag antecknat en stav, ej kritad, som med sin nedre ända går in mot basen av 28 **a** i spetsig vinkel och skulle kunna vara huvudstaven till det **p**, som har lästs här. Av 32—34 **sin** synas, fastän ganska svagt, **s** med undantag av toppen, ett fragment av **i** och i huvudsak hela **n**. På den nämnda teckningen har 32 **s** liksom 44 **s** formen $\uparrow$ medan övriga i inskriften förekommande **s** ha återgivits med den vanligare typen $\uparrow$. Huruvida detta är riktigt iakttaget av tecknaren är svårt att avgöra, men det som nu synes på stenen, ger inget stöd åt antagandet, att 32 och 44 haft formen $\uparrow$. Friberg återger 32 som ett vanligt $\uparrow$. Att $\uparrow$ och $\uparrow$ växla med varandra i samma inskrift är ej ovanligt, å andra sidan är det mycket lätt att läsa $\uparrow$ i stället för $\uparrow$ på grund av någon naturlig fåra. Ang. $\uparrow$ se s. 15! I 35—37 **[k]up** kan jag ej upptäcka något **k**, men Friberg har sett det. **u** är tydligt, av **p** synes huvudstaven och bistavens översta del. Av 42 **b**:s bistav synes endast översta delen. 44—47 äro **selu**. Tecknaren i Fm 53 har uppfattat dessa runor så, Wallman läser **betr**, Friberg **aetr**. Av 44 **s**, som på den äldsta teckningen har formen $\uparrow$ liksom 32, finnes endast vänstra vinkeln kvar. Av 45 **e** är punkten mycket tydlig, huvudstaven är ganska svag. 46 **l**:s bistav förlänges nedåt av en naturlig fåra. Av 47 **u** synes huvudstaven och bistavens översta del. Till höger om **u** synes en rak, jämn fåra, som antagligen är av naturen. I 48—52 **bunta** är 48 **b**:s bistav delvis bortflagrad. Läsningen är fullt säker. 50 **n** är också skadat. Jag skönjer svagt bistaven och ett stycke av huvudstavens nedre hälft. Alla föregående undersökare ha här läst **bunta**. 53—59 **uirskum** läses klart och tydligt. Så har den förste undersökaren fattat dessa runor; Forsander (i Sjöborgs Samlingar l. c.) har läst **birskum**, som är det sista ordet i hans läsning. Wallman har **utrs**, Friberg **utr**, och därmed slutar texten hos dessa undersökare. Försättningen synes emellertid, ristad med fullt tydliga runor, men under den nuvarande marknivån, varför man måste gräva bort ganska mycket jord för att bringa dem i dagen. I 60—63, som enligt Fm 53 är **hiuk**, är **h** ganska skadat. Den från vänster snett ned mot höger löpande bistaven är bortvittrad, fast man möjligen kan skönja spår av den, vilka jag emellertid ej har kritat. De övriga runorna i ordet äro tydliga. 64—69 äro enligt Fm. 53 **asnutr**, av vilka nu endast **as tr** äro synliga. Av 64 **[a]** synes en fullt säker huvudstav, tydligast dess nedre del, som är väl avgränsad av höga vallar. Möjligen kan en liten kort bistav skönjas (ej kritad). Det ser knappt ut, som runan vore **o**, men något säkert uttalande kan ej göras om detta. Därefter följer ett parti, där nu inget kan läsas, med plats för två runor, vilka på Fm. 53:s teckning äro **nu**. Av sammanhanget framgår, att den första förmodligen varit **m** eller **k**. Nr 68 är ett tydligt **t**. 69 **r** är något vidgat genom vittring och ganska otydligt. Efter 69 **r** följer ett **:**, varefter inget mera kan läsas. På den ofta citerade teckningen läses **puni**. På grund av sammanhanget väntar man **runar**, som sannolikt varit den

ursprungliga ristningen. Läsningen **puni** innehåller förmodligen inga större missuppfattningar av texten, som kan antagas ha varit skadad.

1—8 [ui]h[nk]ut[r], rsv. *Wighniutr*, som ganska säkert stått här, förekommer även på en uppländsk sten, L. 269 (Sv. Rr. s. 49). Efterleden stavas även med **o**, t. ex.: **sikniot** D II, 144 (Uppland), **ouniotr** L 1046 (Gästrikland). Namnen på *-niutr* (*-niōtr*) äro speciellt svenska. Den enda sammansättningen med *-niōtr*, som påträffats på västnord. område, är *Guðniōtr*, som endast förekommer i Jämtland.¹ Nielsen nämner ej *-niutr* bland de danska personnamnsuffixen.

9—13 [r]esti med **t** i stället för det ursprungliga **p**. Se Inl. s. 21!

18—21 **e[ft]** utan **i** mellan **t** och **r**. Samma form på Sm. 7 Enet; på Sm. 5 Transjö läses **efta**. Utlämnandet av **i** är förmodligen i många fall en grafisk förkortning men anses även kunna vara uttryck för ett uttal utan *i*-vokal.² 22—26 **r[mun]t** kan antagas vara rsv. *Rōmund*, möjligen *Rāmund*, ack. **hru : muntr** läses på L. 710 (Sv. Rr. s. 46), **romunt** på Sö. 11. *h* i uddljöd framför *r*, *l*, *n* faller tidigt, och i Danmark saknas det t. ex. på Flemlose- och Voldtoftestenarna från 800—825³, i Sverige o. 1000 men allmänna först något senare.⁴ Förleden *Hrō-* har uppstått av ett äldre *Hrōð-*, vars *ð* faller redan på 800-talet framför *b*, *f*, *l*, *m*, *n*, *r*⁵; jfr Rökstenens **þiaurika** = *þjóðrekr*.⁶ Fullt jämförligt i båda ovannämnda avseenden är **rumar** ack. Sm. 7. *Rōmund* förekommer senare, även i Småland, t. ex. *Romundus plebanus ecclesie sandsiotth* DS. nr 1343 år 1301. Namnet förekommer även på vn. område och i en runinskrift på Man, **rumun**⁷, samt ingår i det engelska ortnamnet *Romundrebi*.⁸

Rāmundr föreligger i svenska diplom. Det är även vanligt på vn. område.

I Danmark synes varken *Rōmund* eller *Rāmund* vara belagt.⁹

44—47 **selu**. På Sm. 10 står i motsvarande ställning **sel**. Brates uppfattning, att stamvokalens växlande utseende hos ordet »själ» i runinskrifterna beror på att det lånats dels från England och dels från Tyskland, har vunnit allmän anslutning.¹⁰ Rsv. *sēlu* kan vara dativ av *sēl* eller av en eventuell biform *sēla* (jfr isl. *sála*!). Någon *n*-stamsform av »själ» synes emellertid ej vara belagd vare sig i rsv. eller litterär tid. En sådan form är nämligen ej det **silā**, som förekommer två gånger på L. 1235 (B. 1025) och vilket Brate ansett vara nominativformen av *själ*, brukad för akkusativ.¹¹ Det är tydligen felristning eller felläsning för **sin** resp. **sina**.¹² *sēl* anses vara lån från mdt. *sēle*, vilket antages ha uttalats med *ä*-vokal.¹³

53—59 **uirskum**, dat. sg. av rsv. adj. *wir(ð)skr*, »värendsk». **s** kan återge *s* eller möjligen *ðs*, *ts* (se s. 118!). Det förefaller troligt, att *ð* avlägsnats ur den anhopning av konsonanter, som uppstått i *wirðskr*.

Folkslagsnamnet fsv. *virðar* förekommer i Sörmlandslagens Additament § 7: *uirða laghmaðer, uirðum ok allum smalennigum*¹⁴ och som binamn i *Magnus Virðhe* 1356.¹⁵ Det ingår möjligen även i

¹ Wessén: Namnstudier s. 108.

² D. R. I: 1 s. LVIII, Kock: Ljhist V s. 65.

³ D. R. vol. II s. 357, 362.

⁴ Noreen: Gesch. § 189: 7 a.

⁵ Noreen: Gesch. § 85: 9 a.

⁶ v. Friesen: Rökstenen s. 46.

⁷ Lind: Dopn. sp. 590 f.

⁸ Björkman: Nord. Pers. s. 113.

⁹ Nielsen, Erslev: Rep.

¹⁰ Uppsalastud. tillägn. Sophus Bugge 1893, s. 6 ff. Att isl. *sála* var ett lånord, infört med kristendomen, påpekades redan av Vigfússon (Icel. engl. diet.).

¹¹ Brate a. a. s. 7 och 8.

¹² Se därom numera även Nord. Kultur VI, s. 180.

¹³ Brate a. a. s. 13.

¹⁴ Schlyter: Corpus IV s. 188 f.

¹⁵ Styffe s. 201 not 2.

ortnamnet *Virdegrænna* 1391¹, som kan vara beteckning för någon gård eller by i Varend till skillnad från Grænna i Vista härad.² Det till det ovannämnda folkslagsnamnet bildade fsv. adjektivet, som första gången påträffas i den föreliggande runinskriften, användes som binamn i *Peter Wirzka*, *Wirzke*³ m. fl. former, som är namnet på en häradshövding i Västra härad under 1300-talet.

I ristarens namn 64—69 **as[nu]tr** är 66 **n** förmodligen felläsning för **m** eller **k**. Namnet kan ha varit rsv. *Āsmundr*, vanligt i hela Skandinavien, eller *Āsgōtr*, *Āsgotr*.

I den del av inskriften, som följer efter dedikationen, skulle **bunta** kunna vara genitivattribut till **selu**, varigenom här uppstode en känd formulering *Guð hiálpi sálu e-s* men då blir **uirskum** utan huvudord och återstoden av inskriften obegriplig. Orden **bunta : uirskum** stå i dativ och höra tillsammans, men de kunna ej föras till första meningen. Man finge då nämligen följande tvenne meningar: *Guð hiálpi sálu bónda *virzkum. Hió Āsmundr rúnar.* Ett i det närmaste analogt bruk av dativen förekommer visserligen i t. ex. **þaim hit kila mupir** L. 511 (Sv. Rr. s. 37), **stup : triki : la : i : stafn skibi** : Sö. 164⁴, men i satsen *Hió Ā. rúnar* uppstode en ordföljd, som strede mot det vanliga bruket i runinskrifterna, i alla händelser de icke versifierade. Man torde förgäves få leta efter exempel på att predikatet inleder en dylik sats. Den fragmentariska L. 118 (Sv. Rr. s. 103) som kan tyda på en sådan ordföljd, kan man ej räkna med. De exempel från runinskrifterna, som de Boor lämnar, äro enl. denne förf. samtliga versifierade med undantag av två.⁵ Av dessa är Kolundastenen **kiarþu trikila** ett, men det är tvivelaktigt, om **kiarþu trikila** inleder någon sats⁶, och Kolundainskriften är för övrigt om icke rytmisk i strängare mening i alla händelser tämligen egenartad i avseende på ordföljd och stilisering, varigenom dess språk synes avvika från vad som sannolikt var normalt i tidens talspråk och överensstämma med vad man plägar möta i vers.⁷ Tjängvidestenen⁸, som enligt de Boor är det andra exemplet på omvänd ordföljd i en icke poetisk runinskrift, är det vanskligt att bedöma från denna synpunkt på grund av dess fragmentariska skick.⁹ Den naturligaste, av ristaren säkert avsedda satsuppdelningen är: *Guð hiálpi sálu! Bónda *virzkum hió Āsmundr rúnar. Sálu och ondu* stå understundom utan genitivattribut i den sedvanliga slutbönen, t. ex. **kuþ·habi·aυt** Sm. 31, **kuþ hialbi ant** Malastenen¹⁰, **kuþ hialbi salu** L. 50 (Sv. Rr. s. 75) m. fl.

Transskriberad lyder alltså inskriften: **Vign(i)ótr reisti stein eptir Hrómund (~ Rámund) fǫður sinn. Guð hiálpi sálu! Bónda *virzkum hió Āsmundr (~ Āsgautr) rúnar.*

Översättning: Vignjut reste stenen efter Romund (Råmund) sin fader. Gud hjälpe själen! Åt den värendske bonden högg Åsmund (Åsgöt) runorna.

När ristaren säger, att han huggit runorna åt en värendsbonde, kan man knappast underlåta att draga den slutsatsen, att han själv ej varit från Varend. Eljest är uppgiften om nationaliteten, vilken så vitt jag vet är ganska enastående i runinskrifterna, svår att förklara. Han är den ende av de i Varend och Sunnerbo verksamma ristarna, som meddelat sitt namn, och desto mera är det att beklaga, att två runor äro skadade just i detta namn. Det är troligt, att han hetat Åsmund eller Åsgöt. Inskriftens ortografiska och runtypologiska enskildheter tillåta

¹ Styffe s. 201 not 2.

² I våra dagar finnes ett *Grännaslänna* 1 mtl, by i Drev, Uppvidinge hd, (*Grennestänne* 1539) och ett *Grännaforsa*, kvarn, badanstalt i Moheda, Allbo hd., (*Grenfos* 1559; vid denna tid en prebendekvarn).

³ S. R. P. nr 159, 498 m. fl.

⁴ Ang. dylik dativ se Falk och Torp: Dansk-Norskens Syntax s. 36.

⁵ Altschwed Syntax s. 10.

⁶ Sö. 113.

⁷ v. Friesen i Fornvännen 1909 s. 76 noten.

⁸ Se Noreen: Aschw. s. 499, Runverser s. 356 ff.

⁹ Jfr ang. ordföljden Alving: Det gram. subjektets plats s. 1, Carl Larsson: Ordföljdsstudier s. 26 ff.

¹⁰ v. Friesen: Uppl. runst. s. 71.

oss ej antaga, att han varit identisk med den i Uppland verksamme runristaren Åsmund.¹ Sanders och v. Friesens antagande, att den uppländske runristaren är identisk med den engelske missionären Osmundus, upptages bl. a. av Fischer, som förmodar, att denne Osmundus är samme man, som var Skarastiftets tredje biskop och vilken nämnes som Sigfrids närmaste efterträdare på Växiö biskopsstol.² Äro dessa antaganden riktiga, skulle det ej vara förvånande att finna prov på Åsmunds konstutövning i Varend, men denna inskrift kan ej räknas som ett sådant. Dekorationen är ganska sparsam och skiljer sig därigenom ej från den å andra Smålandsstenar förekommande, ytterligare ett skäl som talar mot antagandet, att ristaren varit den samme, som är Upplands klassiske runmästare. Det förefaller troligast, att han är från Finnveden, över vilket land kulturströmningar och nya impulser nådde fram till Varend. Stenens geografiska läge i västra Varend ej långt från gränsen till Finnveden och i närheten av den väg, som ledde dit, gör detta antagande sannolikt.

2. Aringsås kyrkogård B. Allbo hd.

Fig. 3.

Litteratur: A. Ekebohm: Relation i »Ritningar öfver Småland» (Fm 53); i samma handskriftsband en teckning (fig. 3); P. Rudebeck: Antiquitates Smolandicæ (B VIII 2, 7); Rogberg: Hist. Beskrifning om Småland s. 338.

Denna sten kan ej längre återfinnas men har räddats från glömska tack vare teckningen i Fm 53, vilken som det förefaller är samvetsgrant gjord och grundad på god iakttagelse. Endast en eller annan bistav fattas eller har blivit felaktigt placerad, så vitt vi våga döma. Peter Rudebeck a. a. beskriver också denna sten och har inarbetat den i sina fabuleringar om Bråvalla hed:

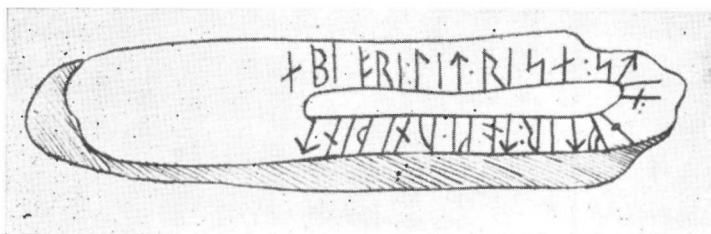

Fig. 3. Sm. 2. Aringsås kyrkogård B. Ur ritningar öfver Småland (Fm 53).

»Dhen 43 danske Kiempen Toki til ära fins een Runestehn på des Grafstelle med desse ord vpsat Abiori lit risa stin iftir Toki veidit». Det är troligt, att denna redogörelse för inskriften återger densamma efter den ovannämnda teckningen, då den innehåller samma egendomligheter, och Rogbergs tolkning i hans Smålandsbeskrivning s. 338 grundar sig förmodligen ej heller på någon originalläsning. Övriga Smålandsforskare från senare tider känna ej till denna inskrift.

Rudebecks beskrivning låter förmoda, att stenen haft sin plats på en gravhög, vilket emellertid motsäges av Ekebohms uppgift, att den suttit i kyrkväggen men var uttagen och låg på kyrkogårdsmuren år 1691 (se s. 25 f. ovan). I Rogbergs Smålandsbeskrivning, tryckt 1770, står s. 338, att den sitter i kyrkogårdsmuren. Den har alltså, såvida ej Rogbergs uppgift om placeringen är en förvanskning av Ekebohms, efter 1691, då Ekebohm såg den, blivit insatt i kyrkogårdsmuren och sedan någon gång efter 1770 förkommit. Det är ej osannolikt, att stenen finnes kvar, fast den

¹ Ang. denne se v. Friesen: Uppl. Runst. s. 34 ff., Sv. Biogr. Lex. II s. 375 ff., Nord. Kultur VI s. 206 ff.

² Västergötlands romanska stenkonst s. 4.